

ZEELUI, ZEEROVERS EN DE HEILIGE DRIEVULDIGHEID

door W. DEBROCK

Sinds de zee bestaat en gelegenheid gaf tot visen en beoefenen van de koopvaardij zijn er personages en staten geweest die zich begeven hebben aan de praktijk van de zeeroverij.

De zeerover is een wetteloze rover die buit maakt op zee: wanneer hij gevangen genomen wordt, wordt hij gehangen of op een andere brutale wijze ter dood gebracht. Is de rover een staat of een vorst, dan kan alleen een oorlog het pleit beslechten, ofwel wordt een diplomatie ingezet die leidt tot restitutie en straf van allerlei aard.

De oudste tijden kennen reeds verhalen van zeeroverij. Zelfs Julius Caesar, de Romeinse veroveraar van onze gewesten, begon zijn carrière als gevangene van zeerovers, op wie hij bovendien later duchtig wraak nam.

Wat gebeurde er met de gevangen zeelui van de door zeerovers veroverde schepen? De gevangenen werden soms heel eenvoudig in zee gegooid, wat humoristisch het „voet spoelen” werd geheten... ofwel werden zekere vooraanstaanden onder hen gebruikt als gijzelaars om later tegen klinkende munt te worden uitgewisseld, ofwel - en dit gebeurde vooral als algemene regel bij de zeerovers van Barbarije - werden ze aan land gebracht en verkocht als slaven.

We spraken van Barbarije: wat is Barbarije?

Barbarije is hoofdzakelijk de noordkust van Afrika, de Maghreb van thans, en omvatte grosso modo het huidige Marokko, Algerije, Tunesië en Libië. De benaming stamt af van de oudste bewoners der streek, de Berbers. Na 1519 viel de Maghreb onder de heerschappij van de Osmaanse Turken die aan de strijd in de Middel-

landse Zee, tegen de christenen, een wreedaardig karakter gaven. Barbarijse zeerovers noemt men in de geschiedenis de zeerovers die, stammende uit de Noordafrikaanse staten, de zee onveilig maakten oost en west van Gibraltar, soms tot aan en rond Ierland. Hun talrijke christene slaven werden ingezet op hun schepen als bemanning of werden overgebracht naar Barbarije om er als slaaf de heersende Dei te dienen of te worden verkocht op de slavenmarkt. De slaaf kon zich doen vrijkopen door zijn verwanten of vrienden en, natuurlijk als het edelen of rijken betrof, was de losprijs navenant!

Men kan aanvaarden dat de zeeroversnesten echte of roofondernemingen werden, die, in de 17de eeuw tot ongekende bloei geraakten.

Die bloei werd bijzonder opgevoerd door de aanwezigheid van talrijke Westeuropese overlopers, de zogenaamde „renegaten”, die de Islam hadden omhelsd en trouwens aan de Barbarijse zeerovers hun stiel hadden geleerd, zodat de Noordafrikanen weldra hun handwerk tot in de puntjes kenden. De namen van renegaten als Simon Danser, afkomstig van Dordrecht, en van de Engelsman John Warde waren in hun tijd zeer berucht. Simon Danser leerde de Algerijnen schepen bouwen van de factuur waarmee op Westeuropese zeeën werd gevaren.

Andere beruchte zeeroverkapiteins waren: de Harlingers Seffer-Reis en Murad Reis (Jan Janssens), Regeb-Reis, een Hagenaar, Seliman-Reis, een Rotterdammer, en zelfs een Murad Flamenco, naar zijn naam waarschijnlijk een Vlaming.

Het valt dan ook niet te verwonderen dat de Brugse edelman Emmanuel de Aranda, toen zijn schip op de hoogte van de Bretoense kust in 1640 werd aangevallen door de Algerijnse piraten, hoorde hoe zijn schip werd uitgenodigd zich over te geven door de in het Vlaams gebrulde kreet: „Strijkt voor Algiers!”...

Er zijn soms tienduizenden christenslaven in Barbarije. We kennen hun lot door talrijke journales en mémoires die ze achterlieten na hun behouden terugkomst in het vaderland.

Hoe kwamen deze gevangenen uiteindelijk soms vrij?

Natuurlijk zoals reeds gezegd, door het betalen van een losprijs. Maar niet iedereen had vermogende familie of vrienden en precies voor deze gevallen werd de Heilige Drievuldigheid ingeroepen.

We schreven reeds dat de zeeroverij zeer oud is. Welnu, de hulp die men de door zeerovers gemaakte christenslaven wilde bezorgen is eveneens zeer oud.

Reeds in 1198 werd de orde opgericht van de „Trinitariërs”, „Ordo Sanctissimus Trinitatis de redemptione captivorum”, de allerheiligste Orde van de Heilige Drievuldigheid voor de verlossing van de slaven. Deze Orde werd gesticht door de H. Johannes van Matha en de H. Felix van Valois.

De Orde verspreidde zich spoedig over gans Europa en werd slechts opgeheven in 1894.

Ze richtte confrerieën (broederschappen) voor leken op, om de Orde bij te staan.

In eigen land werd in 1642, op 8 juni, door pastoor Jennyn, in de Sint-Gilliskerk te Brugge, de „Aerts-Broederschap der Alderheiligste Drievuldigheidt van de Verlossinge dre gevangene Slaeven” opgericht. Jennyn werd een onvermoeibaar propagandist van deze confrerie.

Zeer waarschijnlijk komt de datum van de oprichting te Brugge niet zo maar toevallig voor. Inderdaad, een paar jaren voordien waren twee Brugse edellieden, Emmanuel de Aranda en Jan-Baptist van Caloen, samen met twee vooraanstaande West-Vlamingen, Philip de Cherf van Veurne en Renier Saldens van Koolskamp, en wel in 1640, in de handen gevallen van de Turkse zeerovers. Hun lot werkte natuurlijk heel wat opziens te Brugge en in gans West-Vlaanderen. We zien trouwens dat Jennyn in vele dorpen en steden van West-Vlaanderen confrerieën van de H. Drievuldigheid gaat oprichten.

Ook Oostende kreeg haar beurt.

De Bisschop van Brugge, Monseigneur Nicolaes de Haudion, stelde de „Aertsbroederschap” in op 22 mei 1644, in de parochiale kerk van de HH. Petrus en Paulus.

Voortaan zouden ook Oostendse burgers en burgeressen kunnen lid worden en de volgende regels in ere houden, zoals ze vermeld staan op de „Acte van Ontfangenisse” van de aanvaarde leden:

- 1) „Laet uwen naem opschrijven in den boeck van het Aerts-Broederschap.
- 2) Ontfangt een gewyd Schapulierken van witte wolfe, geteekent met een Kruys van blauw en rood.
- 3) Geeft, naer uw vermogen en devotie, eene Aelmoesse, die ten minsten jaerelycks vernieuwende, tot Verlossinge van de gevangene Slaven.
- 4) Leest dagelycks sesmael Pater noster, met het Versken Gloria Patri, etc. en sesmael Ave Maria, oock het Versken Gloria Patri, etc. tot verheffinge van onse MOeder de H. Kercke,

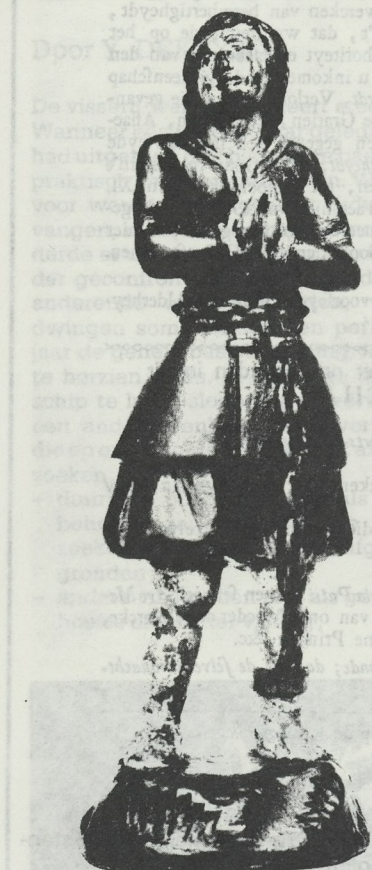
Grafzerk van J. Stul en echtgenoten; wit marmer, h. 127 cm, b. 64 cm. Bovenaan is een geketende slaaf afgebeeld.



Fig. 75 - Detail grafzerk J. Stul.

„VRY / SEPULTURE VAN DEN / EERSAEMEN EN DISCRETEN / IOANNES STUL F^s JOSEPH / IN SYN LEVEN SLAEF- ENDE / O.L.VRAUWE M^{re} DESER KERCKE / OVERLEDEN DEN [niet ingevuld] / EN VAN DEERBAERE / ANNA MARIE MAERTENS / F^a CHRISTIAEN SYN HUYSVRAUWE / GEBORTICH VAN MOERKERCKE / T'SAEMEN IN HUYWELYCK GEW / EEST DEN TYDT VAN 9 IAEREN / OVERLEDEN DEN 23 IANUARY 1754 oudt / 43 IAEREN T'SAEMEN VERWECKT / DRY WETTELYCKE KINDEREN / PETRUS ANDREAS EN PETRUS / ENDE VAN DEERBAERE / IOANNA VAN DE WALLE F^a CAROLUS / SYNE TWEDE HUYSVRAUWE OVERLEDEN DEN / 12 APRIL 1759 OUDT 21 IAEREN T'SAEMEN / IN HUYWELYCKE GEWEEST DEN TIJDT / VAN 5 IAEREN T'SAEMEN VERWECKT DRY / KYNDEREN TE WEE- TEN PETRUS / PETRONILLA EN JOANNES / R.I.P.”.

Geketende slaaf uit Barbarije. Op de zerk van „Slavenmeester” J. Stul, in de kerk van Lapscheure, staat de hierbij afgedrukte tekst.



Figuur van een zeeman uit Hamburg, die slaaf is in Barbarije. Dergelijke figuren werden gebruikt bij de collecte in de kerken ten behoeve van de afkoop van slaven.

uytroeyinge der Ketteryen, en eendrachtig-
heydt der Christene Princen, etc.

Nota: De Regelen en verbinden niemant op de
minste sonde; dan die de selve veron-
achtsaemt, verliest de verdiensten van
dien dag".

De laatste regel slaat op de „Gratien, Privile-
gien, Aflaeten en geestelycke Goederen" die de
„H.STOEL van Roomen" verleent aan de be-
doelde broederschap.

Het kruis van „witte wolfe" draagt de kleuren van
de broederschap, het blauw en het rood; dit
kruis kreeg Oostendse matrozen van de
Orde van de H. Drievuldigheid.

De confrerie van Oostende was een grote en ac-
tieve confrerie, die heel wat geld besteedde aan
de vrijkoop van christene slaven.

Oostende telde immers heel wat slaven onder
haar zeelui, omdat talrijke Oostendse matrozen
de zeven wereldzeeën bevaren hebben.

Soms moest Oostende beroep doen op andere
confrerieën om aan het nodige geld te geraken.
Aldus kreeg Oostendse hulp van de confrerie van
Nieuwpoort bij de vrijkoop van Gaspar Cools, uit
Oostende, gevangen in Algiers.

Verschillende confrerieën uit West-Vlaanderen
droegen ook bij tot de vrijkoping van de bekende
kapitein Joseph Gezelle en zijn bemanning, die
in de zomer van 1724, in de monding van het
Kanaal, door Turkse zeeroovers waren overval-
len en gevangen genomen, varende op de
„Keyserinne Elisabeth".

De vrijlating van de gevangen slaven uit Bar-
barije werd doorgaans gevierd met slavenpro-
cessies.

De bekende Oostendse kroniekschrijver Bo-
wens geeft over de vrijlating van elf slaven van
de bemanning van Gezelle een tamelijk precies
verslag en verhaalt ons het volgende:

„Op den 14 December (in 1735) kwaemen al-
hier elf slaeven aen, het meeste deel Oostende-
naars, zynde de laatste, de welke ten jaere 1724
by 't inkomen van het Canaal door twee Algeryn-
sche Zeeroovers met het schip van Kapiteyn Jo-
seph de Geselle genomen en sedert dien aldaer
in Slaavernye geweest waren. Veele van de zel-
ve waeren sedert het jaer 1731 gelost geweest
en 't huys gekomen, zynde allegaeder afgekogt
geweest door het Broederschap der Allerheylig-
ste Dryvuldigheid. Weynige daegen naer hun-
nen komste wierd er in de Parochiaele kerke een
plechtige misse gezongen met eenen alge-
meeynen Omgang, waer in die elf Slaeven ge-
leyd wierden door een zeker getal Kinderkens,
gekleed in Engelkens en men betoonde een
grootte blydschap over hunne wederkomst".

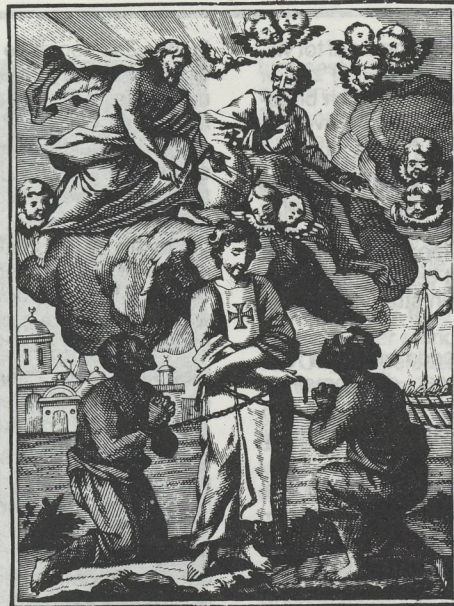
Slavenstoeten waren helemaal geen uitzonde-
ring. Integendeel.

De eerste bemanningsleden van kapitein Ge-
zelle konden naar huis gebracht worden in de
zomer van 1725. Ze ontscheepten te Marseille
om, via Fontainebleau, waar ze begroet werden
door de Franse Koningin, te Brugge aan te ko-
men. Toen hadden ze reeds opgestapt in pro-
cessies in Aix, Avignon, Orange, Lyon, Vienne
en Nevers. In Vlaanderen zelf sleepte men ze in
een wekenlange tocht van de ene gemeente
naar de andere. Immers, vele confrerieën had-
den meegeholpen in de betaling van de enorme
losprijs.

Men was dan ook bijzonder fier de verlost sla-
ven den volke te tonen!

Deze processies waren trouwens tevens propa-
gandatochten om nieuwe gelden in te zamelen.
De verblijfkosten van de bevrijden waren ten
koste van de plaatselijke confrerie.

Te Brugge weten we dat de slaven feestelijk
werden onthaald in de St.-Gilliskerk en, naar al-



*Gloria Patri,
& Filio, & Spi-
ritui Sancto.
Sicut erat in
principio &
nunc & semper,
& in secula
seculorum.
Amen.*

Glorie zy den
Vader, en den
Sone, en den
H. Geest.
Gelyck het was
in den beginne,
ende nu, en al-
tydt, en inder
eeuwen dereeu-
wigheden. Am.

F. Heylbrouck fecit

ACTE VAN ONTFANGENISSE

In het Aerts-Broederschap der Alderheyligste DRYVULDIGHEYDT van de Verloffinge
der gevangene Slaeven, wettelyck ingestelt door den Eerw. Heer

NICOLAES DE HAUDION, Bisschop van Brugge,

In de Parochiaele Kercke van de HH Petrus en Paulus,
tot Oostende, op den 22. Mey 1644.

IN DEN NAEM VAN DE ALDERHEYLGSTE DRYVULDIGHEYDT.
Aen den Godvruchtigen Perfoon, *Saluyt:*

BEmerckende den goeden iever, die wy verstaen u te dryven tot vermeerderinge van die
glorie van de ALDERHEYLGSTE DRYVULDIGHEYDT, en werken van barmhertigheydt,
tot Verloffinge van de gevangene Christene Slaeven: Soo is't, dat wy steunende op het
betrouwen in Godts Barmhertigheydt, achtervolgens de autoriteyt en meeninge van den
H. Apostolycken Stoel van Roomen, ontfangen u, en laeten u inkomen in de gemeenschap
van ons Aerts-Broederschap van de Alderheyligste Dryvuldigheidt, Verloffinge van die gevan-
gene Christene Slaven, en oock in die mededeeling van alle Gratien, Privilegien, Aflae-
ten en geestelycke Goederen, van den H. Stoel van Roomen gegeven aen het voorseyde
Aerts Broederschap ende Ordre van de Alderheyligste Dryvuldigheidt; door Godt ingiftelt in't
jaer 1198. den 28. January. Alles bevestigt door 4^{te}. Paulen, tot INNOCENTIUS den XI.
Op dat gy in't leven en in de doot moogt wesen in de bewaernisse van Godt, en de ge-
lukzalige Heyligen, ontfangende hier tegenwoordiglyck vermeerderinge van gratie, en hier
namaels 't eeuwigh leven. In den Naem des Vaders, ende des Soons, ende des H. Geest. Amen.

Gegeven tot Oostende den

By laste en befondere Commissie van de Oversten van het voorseyde Ordre der Alderheyl-
ligste DRYVULDIGHEYDT.

Regelen en onderwys, van het gene men moet onderhouden in dit
H. AERTS-BROEDERSCHAP.

LAet uwen Naem opschryven in den Boeck van het Aerts-Broederschap.

Onfangt een gewyd Schapulierken van witte wolfe, geteekent met een Kruys van blauw
en rood.

Geeft, naer uw vermogen en devotie, een Aelmoesse, die ten minsten jaerelycks ver-
nieuwende, tot Verloffinge van de gevangene Slaven.

Leest dagelycks selsmael *Pater noster*, met het Versken *Gloria Patri*, &c. en selsmael *Ave Ma-
ria*, oock met het Versken *Gloria Patri*, &c. tot verheffinge van onse Moeder de H. Kercke,
uytroeyinge der Ketteryen, en eendrachtigheydt der Christene Princen, &c.

NOTA: De Regelen en verbinden niemant op de minste sonde; dan die de selve veronacht-
saemt, verliest de verdiensten van dien dag.

Tot BRUGGE, by JOSEPH VAN PRAET, op de Kuypers-plaets.

**Bewijs van Lidmaatschap in de Aartsbroederschap van de H. Drievuldigheid van Oosten-
de. Deze „acte" staat op naam van Maria Coleta Pieters (1779).
De prachtige ets bovenaan de tekst is van de hand van F. Heylbrouck.
(M.C. Pieters behoorde tot de familie van de zeilmakers Pieters).**



Les Pirates Algériens. Naar een schilderij van Lecomte (1781-1857).

le waarschijnlijkheid werden ze ook te Oostende, zoals hun makers enkele jaren later, plechtig ontvangen. Te Veurne werden de elf mannen begeleid door een broeder trinitaris en, naar de gezegden van een kroniekschrijver: „des anderdaghs deede men op den autaar van de h. drijvuldigheid die op het selve jaar opgemaakt was 's mergens ten 7 uren een syngende misse onder het luyden van de klokke en tot vreugt van een jder”.

Van die elf zijn er vijf Oostendenaars : Antoine Pieters, 28 jaar; Jean Ingelet, 24 jaar; Pierre Vallouard, 19 jaar; Bernard Hollebecque, 16

jaar; Jan Pedre, 21 jaar. Ze hadden een jaar en vier maanden in gevangenschap vertoefd. Herhaaldelijk met kleine en grotere groepjes zullen de andere slaven van de Keyserinne Elisabeth teruggehaald worden uit Algiers.

De laatste slaaf van de bemanning van Gezelle kwam te Oostende aan begin 1737 : het was Rochus De Craene.

Waarschijnlijk zijn de laatste Vlaamse slaven die door de „Aertsbroederschap” van de H. Drievuldigheid werden bevrijd de Bruggeling François De Mulder, in 1781 vrijgekocht, en Simon de Grave, uit leper, vrijgekocht in 1783.

Van 1198, datum van de stichting van de Orde der Trinitariërs, tot 1787 gedurende ongeveer zes eeuwen, kochten, naar het schijnt, de Trinitariërs 900.000 slaven vrij.

Men begrijpt zeker dat gelovige christenen te bewegen waren om aan dit bijzonder menslievend werk mee te helpen. Het is dus niet te verwonderen dat de aartsbroederschap heel wat succes kende tot in soms kleine gemeenten.

Zelfs in het dorp Lapscheure bestond een confrerie, opgericht in 1652. Nu nog vindt men in de kerk aldaar veertien grafzerken van „slavenmeesters”, d.i. van leden van de confrerie belast met het ophalen van de gelden bestemd voor de broederschap. Boven de grafzerk van J. STUL, slavenmeester, prijkt een geketende slaaf als symbool van zijn activiteit.

Van de confrerie te Oostende weten we niet zo veel. Immers, gedurende het beleg van 1706 werden de boeken der confrerie verbrand.

We weten dat de bekende schilder Garemyn van Brugge, die ook in andere kerken tonelen schilderde van vrijgelaten slaven, de standaard van de Oostendse confrerie schilderde.

Te Oostende zaten eveneens verblijvende Engelse kooplieden in het bestuur der confrerie.

Het leven van die slaven in Barbarije maakt een kappittel op zichzelf uit. Maar dat zou in het bes-tek van dit artikel te ver leiden.

De bittere klachten die vanuit Barbarije ons land bereikten laten echter met zekerheid weten dat het geen lachedingen was en het de actie van de confrerieën van de H. Drievuldigheid ruimschoots rechtvaardigde.

EVOLUTIE EN AANPASSING

Door Y. DEKEYSER

De visserij-wereld evolueert steeds vlugger. Wanneer een reder 50 jaar geleden een schip had uitgerust, dan bleef deze basisuitrusting praktisch voor een heel leven. Wel moest ervoor worden gezorgd, dat tijdig werd vervangen, maar aan de basisuitrusting veranderde er zeer weinig. Vandaag wordt de reder geconfronteerd met bijzonder vlug veranderende omstandigheden, welke hem dwingen soms binnen een periode van 10 jaar de gehele basisuitrusting van het schip te herzien, zelfs, in sommige gevallen, het schip te laten slopen en te vervangen door een andere eenheid. Deze veranderingen, die op ons afkomen, zijn vanuit alle hoeken te zoeken:

- duurdere olieprijs met als gevolg een behoefte aan meer zuinige motoren en zoeken naar minder ver afgelegene visgronden;
- andere visgronden met als gevolg een behoefte aan ander vistuig;

- kwota's op bepaalde vissoorten en andere internationale reglementeringen;
- beschikbaarheid van nieuwe apparatuur, nieuwe materialen;
- nieuwe technieken gebruikt bij het vissen;
- verhoogde levensstandaard welke zich vertaalt in een hogere exploitatiekost en terzelfdertijd een gewijzigde vraag naar vis;
- nieuwe havens met andere mogelijkheden, e.d.

Het is verbazend wanneer men even terugblijkt op al deze punten, welke als totaal pakket voorgesteld, iedereen laat huiveren bij de gedachte alleen reeds dat men 10 jaar geleden een schip zou hebben laten bouwen en nu in een toch totaal andere situatie moet werken.

In de praktijk komen al deze wijzigingen niet op hetzelfde ogenblik aan bod, zodat men trapsgewijs zich aanpast.

De vraag wordt dan meestal gesteld: wanneer moet ik deze of gene aanpassing doorvoeren...

Ook de toeleveringsindustrie wordt hiermee geconfronteerd. Nemen wij even als voorbeeld de diesel: de hoeveelheden welke men vandaag opneemt liggen toch duidelijk anders dan 10 jaar geleden.

Het netwerk: wegens veranderde omstandigheden wordt in Europa minder purseine netwerk gevraagd. Binnen de trawlvisserij ervaart men duidelijk een toename van het gebruik voor polyethyleen en polyester ten nadele van polyamide.

Als toeleveringsbedrijf moet dit allemaal worden gevolgd, meer nog - voorzien worden, waarbij investeringen in nieuwe uitrusting niet kunnen uitblijven. De harde economische wetten zijn niet te omzeilen: meegaan of verdwijnen...

De jaarwende brengt voor ons allen steeds een mogelijkheid om even te bezinnen over wat voorbij is en waar het naartoe kan...

Als toeleverancier voor de visserij overkomt ons daarbij het gevoel van fierheid om te kunnen meewerken aan deze grootse evolutie. Het is toch bekend dat de Belgische visserij zich aardig uit de slag heeft getrokken...

De ervaringen uit het verleden en de vaste wil om het in de toekomst nog beter te doen, geven ons het beeld van een verzekerde toekomst.

Aan alle lezers wensen wij van harte een Zalig Kerstfeest en een voorspoedig Nieuw Jaar, namens directie en personeel van de N.V. OSTEND STORES & ROPEWORKS.

